

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Karácsony.

Krisztus urunknak áldott születésén „*dicsőség a magasságos mennyekben Istennek; és e földön békeség és az emberekhez jó akarat*“ (Luk. 2. 14.).

Ma mi szólunk hozzátok ezen a nyelven nyájas olvasók... mi emberek... a ti testvéretek. Egykor angyalok szólottak így s ott a betlehemi mezőkön az egek boltozatai ekhózták vissza ez ígéket bizonyosságára annak, hogy a próféták mondásai beteltenek s „csillag villog; ragyog már lám, melyet Bálám látá régen. Fénylik, mint szép nap az égen.“

Azért hát mi sem a magunk bölcsességét szóljuk nektek e nagy ünnepen, hanem Istennek amaz evangéliumát, „*mely az egész népnek öröme lészen*“ (Luk. 2. 10.), ha meggondoljuk, hogy „*ma született nekünk a Megtartó, ki az úr Krisztus a Dávid városában*“ (Luk. 2. 11.).

Kint a természetben csendesen borúl a tél a fagyos föld kebelére... álmokat álmodozik a nagy mindenség s lassú szívverése a temetőt juttatja eszünkbe. De bent tűzhelyünkön s még beljebb lelkünkben élet pezsdül; hitünk napja ég s fényvel, melegséggel tölti be keblünk templomát s a halálos némaság bús melanchóliája felett az ég seregeinek hozsánnája zeng: „*dicsőség a magasságos mennyekben Istennek; és e földön békeség és az emberekhez jó akarat*“!

Dicsőség neki a szeretetért s mindazon jókért, melyekre bennünket a karácsony emlékeztet! Mert megsokasította rajtunk az ő áldásait. Halhatatlan lelket lehelt belénk; saját képét adta reánk s úrrá tett minket kezeinek minden munkái felett. De mi háládatlanok valánk, szabad akaratunkkal visszaéltünk s a mi bűneinkért lön a világ Ő előtte, mint a Hinnom völgye Jerusálem lakói előtt. És az Isten még sem hagyott el bennünket. Szent Fiát ama titkos éjszakán elbocsátotta, hogy a világ őt megismerje s egyedül csak őt dicsőítse.

Ne féljete hát emberek! „*E földön békeség tinéktek!*“ Ha halált predikál is most kint a téli természet, a karácson életet hirdet s az angyali szózatból megérthetitek, hogy ha mint a kőd szétfoszlanak is bűneink miatt ártatlanságunk boldog örömei s mint sebzett vadat égő fájdalma, — ha üldöznek is bennünket a lelkiismeret rémei: az a kegyelem, — melynek csókja ott ég a bölcséket vezérlő fényes csillagban — békeség záloga bús harcainkban s útmutatónk lelki sebünk orvoslásában.

Ne féljete! A karácsony „*jó akaratot*“ is hirdet. Nagy szükségünk van rá! Mint a tékozló fiú, elhagytuk az apai hajlékot; messze mentünk; kietlen pusztaságokban tévedezünk. De ha az apai hajlékhoz visszatérünk, ez a mai nap hirdeti nekünk, hogy ott ünnepi köntösbe öltöztetünk.

Ez a három: az Isten dicsősége, az ő békesége és jó akarata... igen, ez a három együtt a váltság magyarázata.

S miért a váltság? Hogy „*minden, valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen*“. (Ján. 3. 16.)

Ime lássátok, a lét kérdésének dicső megfejtése! Tudósok, kik e mélység felett tehetet-

lenül állatok; bölcsék, kik e nagy kérdés vég-
okát szorongó szívvel hiába keresitek; emberek,
kik a kinzó bizonytalanság s az élet keserű csa-
pásai miatt boldogok nem lehettek! Ma kará-
csony ünnepe van a keresztyén világnak. „Lel-
künkre nagy vígság árad; nagy bű miatt el nem
fárad. Megéled, a ki meghalt! Itten Isten ke-
gyelmének s szerelmének esztendeje; jelen
vagyon vig ideje!“ Jöjjetek... jöjjetek hát
templomainkba; itt nyíllanak a valódi tudás
fájának virágai, itt fakadnak Gileád balzsá-
mának csodaforrásai; azokból szakgassatok;
ezekből merítsetek... s titek lesz, mit a vilá-
gon másutt hiába kerestek.

* * *

Karácsony.

Ünnephez készülünk!

A föld nyugszik, hol ember kéz nem zavarja
pihenését... a lég csodálatos fényben rezdül meg,
mint szendergő lélek a nagy, pihenő álmain!...
Az anyag kimerült... néma, nesztelen terjeszkedik
szét a véges lét határai között... Az ember is
elfáradt!... a nyüzsgő hangyaboly lassodik moz-
gásában!... Elég a munkából! A napi kenyér, a
testi élv, az érzék szerelmének izzasztó heve szálljon
alá legalább néhány pillanatig rendes fokára.

A lélek kívánja, követeli a maga jogait...
áldásos harcában ime legyőzi a pusztító szenvedélyek
legióit!... Ünnep közelg felénk!...

Dicső ünnep, karácsony ünnep, te megszentelt
emléknap! a békességnek, a szeretetnek, az isteni

örök jóságnak minden kicsinyességen, minden kételyen
átragyogó felséges symboluma, te köszöntesz be ismét
szívünk hajlékába... Téged keresztyén hitéletünk
fényes melengető emléknapiját óhajtvá várunk, öröm-
mel üdvözlünk!

Jelenléted új élettel árasztja el lelkünket...
hatásod nagy és kimondhatatlanul csodás elménk gon-
dolataiban, szívünk cselekedeteiben egyaránt!

Büvös palástod reá terited a kavargó ember-
áradatra, és csend, nyugalom, békességben pihennek
el e pár nap alatt a Treuga Dei idejében is áldatlanul
harcolók! Szeretet tüze csillan fel, jótékony éltető
meleg árad szét még a kérges szívben is fölkelő csil-
lagod sugárkévéjéből, hogy érezze, tudja, ösmerje el
mindenki az egyszerű hajlékokban épen úgy, mint a
fényes palotákban, hogy:

— Ünnep közelg felénk, ünnep köszönt lelkünk
világába... Nagy karácsony magasztos ünnepe!

Igen! a keresztyén világ legmagasztosabb, leg-
nagyobb jelentőségű és legboldogítóbb ünnepe, a ka-
rácsony vesz körül szent emlékeivel bennünket.

Csend nyugalom, békesség, szeretet angyala
készül a szívekbe alászállani!!!

A körülünk zúgó, örvénylő, phlegeton hullám-
fodrai kezdenek csillogó fehér fényben elsimúlni, az a
láz, agyafurt sürgölődés, mely ezer meg ezer kisebb,
nagyobb vésővel, kalapácsal, löporral, dynamittal
töri, rontja nap-nap után s pusztítja irtalmatlan szom-
júsággal a szegény öreg föld ezredévekben kövesült
kincsboráit, hevéből egyszerre zérusra hull alá. A
tűlfeszült izmok ernyedten szakadnak le a munkáról
... kint a mező csendes, elfáradt, pihenni akar, a
nyugtató évszak hideg lehellete elsöpri, enyészto ke-
lébe zárja a pusztuló avart is. Bent, az emberféreg
kőházaiban is szűnik a földzáró gépek dübörgése; a
nagy kémények nem szennyezik gyilkos gomolyokkal
az ég azurján tündöklő életet!... Még egy-két rán-

TARCA.

Ima

az év utolsó napján az 1900-ik esztendőben.

Hálaadással jövünk elődbe óh minden időknek
hordozója, örökkévaló Isten; mert *minekelőtte a he-
gyek lennének és formáltatnék a föld és e világ.*
— *Te öröktől fogva mindörökké vagy.* (Zsolt. XC.)

Jövünk elődbe nagy örvendezéssel és nagy alá-
zatossággal. Jövünk és meghajtjuk fejünket mind a
porig, mert kicsoda emelhetné fel szeméit a te orcád
előtt, és kicsoda léphetné át egy évszázad küszöbét,
hogy az ő lábai ne tétováznának a félelemtől?!

Mert ez a hely szent hely és ime ez óra is felet-
tebb szent. Egy nagy mélységes évszázadnak utolsó
órája, melyben fohászunk hozzád száll óh Uram!
Utolsó órája ez a mi letűnt századunknak, mely cso-
dálatos vala a mi szeméink előtt és csodálatos leszen
a maradéknak szeméi előtt is.

Óh világosítsa meg rajtunk ez órát is a Te ke-
gyelmednek visszasugárzó fénye, hogy megérthessük a
nyugodni terő korszaknak végső intéseit és minden ő
napjainak értelmét és intelmét!

Szeméink nem láthatják, ajkaink nem hirdethetik
mindazt óh Uram, a miket Te nagy kegyelmed szerint
e korszakban minden népekkel cselekedtél. Hiszen ez

órában a milliók ajkán megzendülő hálaadások is csak
töredékét zenghetik véghetetlen kegyelmednek. Mi pedig
magunkért is oly sokkal tartozunk óh Uram, hogy nincs
elég erőnk illendő hálát mondani.

Ne feddj meg minket Uram, ha szeméink a tűnő
század ölében szemlélik jóvöltöd bizonyosságait, holott
az időket is Te alkotod és Te hordozod. Hiszen el-
tűnik előlünk mindjárt e megszokott évszázad, eltűnik
nevével és napjaival, hogy helyet adjon a jövődönök,
az ismeretlennek és idegennek, melynek rejtelmes,
fátyolos arcába alig merünk tekinteni. Ime, az eltűnő
évszázad, melynek e végső pillanatai lelkünket az em-
lékezés karjaival fonják körül, e tűnő század, mely
bennünket most végső ölelésével melegít: ez viszi ma-
gával bölcsőnk és gyermekéink emlékezetét, első
gyermekimáink gyöngye szavait, ifjú lelkesedésünk tiszta
iángját, atyáink és tanítóink megvénhedt orcájának
szelid tekintetét, az elhangzott ígéket és értelmes ta-
nácslatokat. Ez viszi magával apáink küzdelmeinek,
dicseltes tusakodásainak megnyert babérait, a kegyel-
med bizonyosságául adott diadalnak emlékezetét is.

Te viszed magaddal, avagy elviszed-e azt is —
te elmerülő század — nemzetünk megpróbáltatásait, a
szabadság lelkének szárnycsapásait, erőt és diadalt hozó
tekintetét és a dicsőség derékba tört oszlopának szörnyű
zuhanását is? Vagy ezt csak bétakarod a fejlődésnek
és virulásnak kevés, de biztató sarjadásával? Óh nem
az időtől, nem a mulandó évek sorától, de Uram tőled

dulás a nagy ideges testen . . . azután csend borúl a zakatoló világra! . . .

Nyugalom, békeség . . . kint-bent, fönt és alant egyiránt.

Ünnepe van a földnek, karácsony ünnepe! . . .

Megzendül a harangok ércnyelve, hulláma behat az emberi szivek rejtekébe . . . fölnyilnak a keresztyén templomok szárnyas ajtói s négy égtáj visszhangozza az angyali karok énekét . . . Ember milliók ajkain kél s száll ég felé a buzgóság örömhynusza: „*Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!*” (Luk. ev. II. r. 14. vers). És mintha látnánk az ég köntösébe öltözött angyalt leszállani, a föld sötét régióit, hogy megvilágosítsa, s mintha hallanánk a váró, esengő, csüggeteg lelkekhez intézett eme bátorító szöveget!

„*Ne féljétek, mert ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lézen — mert született Nektek ma a Megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában!*” (Luk. ev. II. r.; 10—11 vers.)

Agyunkra örömmel áramlik az eszmék, a gondolatok, a kutatni vágyó érzemények rajfellege; ha e nagy ünnepnap emlékezetének szent titkaiba óhajunk hatolni, s elfáradt szárnyaszegetten csak a port verdesi a gondolat, ha kutatni óhajta, miért üresít meg magát az isteni kegyelem? . . . Miért öltött magára testet az Ige? Az isteni örökakarát, az Isten beszéde, miért szülemlett meg valóságban, mint Krisztus . . . mint idvezítő, mint megtartó, az az Ige, az a kibeszélhetetlen Logosz, „*a ki kezdetben Istennél vala és az az Ige Isten vala.*” (János ev. I. r. 1—2 v.)

Valóban Isten vala! . . . Valóban isteni munka, isteni ténykedés az Ige szülemlése, s világot átforgató életre kelése! . . .

Nem kell ide őrző rajongás, mely egyetlen szorítással oltana ki minden életet, nem kell ide vak-

hitű butaság, mely vallásos rögeszmékbe temeti elevenen önmagát, félre innen az álbölcselkedő hitetlenséggel, mely rozsdás bálvány gyanánt önmagát akarná imádatni, s el innen végre az elvetemült vallástagadókka, a hithagyó gonoszokkal, kik eszeveszetten rondítják be önmagukon emberi magasabb elhivatásukat.

Pusztúljon onnan a mótely, vágassék ki onnan a rothadó szív s az őrző elme vészes kinövése, hol a szeretet szava szól . . . s a szeretet isteni munkája kél idvezítő útjára! Itt csak a jó sziveket keresi, a jó szivekhez szól, a föltisztult elme nemes érzeménye; ezekben akarja megtermékenyíteni önmagát a világokat létrehozó isteni szeretet örök hatalma! . . .

A helyes csapáson járó keresztyén elme világos gondolataival belát a betlehemi éj rejtelseibe, s a nemesen érző szív felbuzdult gerjedelme meleg szeretettel öleli, ápolja a jászolbölcső isteni kisedét!

Igen, mert az isteni örök szeretetnek merő ki nyilatkoztatása a karácsony ünnep dicsőséges eszmeköre, a Megváltó születésének emlékezete, mert, ha nagy és csodálatos a világokat elárasztó isteni hatalom végtelen működése, az elomló és lépten nyomon változó anyagok tehetetlen cirkulusában, mennyivel dicsőségesebb, hatékonyabb, hatványozottabb kell hogy legyen a lelkek életében, mely fölötté áll az enyészet kérlelhetetlen hatalmának s mely nem ösmeri az elmúlás anyagbomlasztó törvényét!

Tizenkilenc évszázad mohos sirhalmára hinti ragyogó fényét ma, a Megváltó születésének emlék-ünnepe s több mint ötvenszer váltottak azóta új emberöltőt a mivelt világrések völgyei-halmái; s a roppant időköz szakadékain át ma is oly fénynyel támad szívünkben a betlehemi csillag ragyogása, mint ama félénk pásztorok sejtelmes éjszakáján s ép úgy felbátorítja netán csüggedő szívünket az angyali ének biztatása, mint fölemelé azokét, kiknek először hirdetett nagy örömet a bánkódás, gyötrődés szorongó idejében!

kell ezt kérdenünk, örök tanácsu felség, ki mindörökké megmaradsz, tőled, ki igazságban tartasz ítéletet. De Uram, a te tanácsodat sem illetjük békételen szívvel, sem hiábavaló kérdésekkel. A Te tanácsodat tudjuk, a Te ítéleteid: igazság és irgalmasság.

Eltűnhetik már e bölcsességteljes század az ő csoda dolgaival, a Te jóvoltodnak és kegyelmednek írott táblája vala ez, a Te kezdeddel irtad reá az eseményeket; mi elmondjuk a mi fiainknak, és ők az ő fiaiknak.

E korszak sem hull a semmiségbe, magával viszi az események viszhangzó énekét az örökkévalóságba, az Ur széke elé, hol az elmúlt századok fénye, viszhangja örökkön él elpusztíthatlanul s Uram tenálad ítéleire vár!

Uram, Te áldott légy nagy kegyelmedért, midőn minket — mulandóság fiait — egy évszázad mesgyéjén hatalmas karoddal átvetsz.

Áldott légy nagy kegyelmedért, melyet mi tudunk Tenálad, melyet felölünk elvégeztél.

A jövő napok gyermekei immár felkelnek mielőttünk, megbecsülik a mi orcánkat és engednek a mi tanácsunknak, mivelhog ezt mondják felölünk: az elmúlt időknél gyermekei ezek, kik a két század között való határt általléptek, mi pedig által nem léphettük. És engedni fognak a mi intésünknek, mert ezt is mondanadják: im ezek látták a mi atyáinknak ezeréves

országát az ő ünneplő ékességében, és határt járanak a földön és tőnek oszlopokat jegyül az ő határaikban, napkelet felől és napnyugat felől, észak felől és a tenger felől.

Áldassál Uram, hogy nekünk adtad e tisztességet, hogy a mi országunknak ezeréves határait lássuk. Áldott légy, hogy a Te szent fiad vallásának is kilenc évszázad óta örvendez e hon, és itt a megtisztított evangelium is négy század óta világol a szabadságot szomjuhozó nemzetnek!

Uram, erős Isten, tarts meg minket a jövőben is a Te nagy kegyelmedben! Biztass meg jóvoltoddal, hirdettessék nekünk a te örömdetes esztendődet! Mondd e nemzetnek Uram, hogy támasztasz közötte erőseket, tanácsadókat, nagy és erős oszlopokat, anyaszentegyházad hordozására, édes hazánk megépítésére! Mondd nekünk Uram, hogy tőlünk nem vétetik el a birói palca, de megáldatik ez ország, a szabadság és igazság országa!

Uram, kinek szemeid megtartják a rég letűnt csillagok fényét, kinél jelen vannak már az égitestek, melyeknek ragyogását csak a jövő századok gyermekei látják: Te tartsd számon e nemzetnek letűnt csillagait, Te őrizd meg e hazának még világoskodó fályáit! Uram, ki igazságod mérlegében könnyecseppek csillogását koronák fénye ellen veted fontba, mond nekünk nagyságos cselekedeteiben, hogy e nemzetnek

Nem is veszitheti el fényét ragyogását, nem veszitheti el bűvös hatását, nemes szeretetre újjászülő hatalmát az isteni örök szeretet megtestesülésének emez emlékünnepe, míg az ember dűrva erőszakkal ki nem oltja értelme fényét s szentségtelen kezekkel le nem dönti eszményének templomát! . . . Mert, ha a Heródesek, Nérók irtó vérszomján keresztül annyi sok testi és lelki önkény szövvényeit szétépve, hitelenség, vakhitűség tüzkemencéiből épen szabadulva ünnepi köntöseben, hódítólag lép elénk ma is az eszme, a testté vált Ige, hogy folytassa mennyei működését, bizonyára sok jövendő század elmúlása után is a Megváltó születésének isteni ténye fogja beragyogni a keresztyén emberöltők siri fáit, őrizve rajtok a soha nem enyésző feliratot „*En élek, ti is éltek*“. Ez az igazság! . . . Ezt az igazságot hirdeti, pecsételi meg előttünk tizenkilencszáz év bizonyossága! . . . Ezt az igazságot oktan módra rángatni, csúfolni, sárral dobálni a szennyes kezeknek meglehet, de elhomályosítani, eltörölni sohasem. Az oktan csúfság elvész az élet szűrkeségében s a piszkolódo, gyáva karok kora hűdésben sinylenek el!

Ez az igazság! . . . Mert a világokat fentartó tökéletes törvények mozdíthatatlan igazságok tengelyén forogtják a milliárd égi testek csillagházait, s ki ezeket létele hivat s kormányozza az idők végtelenében, mi volna más, mint Isten beszéde, az Ige, maga az Isten! . . .

Ott az igazság! szól a bizonyosság világosan, érthetőn az evangélium ihletett lapjain.

„*Ugy szerette a világot, hogy az ő egyetlen egy szülött fiát adná, hogy minden valaki hiszen Ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen*“. (János ev. III. r. 16. v.)

Ezeket a vérré vált valóságokat, ezeket a valóságokká izmosult reménységeket hirdeti, symbolizálja

örök végzésed utai szerint jövendője van! Hiszen e földet Te tevéd áldottá, kenyértermővé, fiait Te töd fogékony keblüekké, lángolókká és erősekké. Mondd óh Uram nekünk gondviselésed cselekedetei által, hogy ezredéves multunk mélységei nem a dicsőség koporsóját fedik, hanem fundamentumát zárják hosszú és dicső jövendő nagy épületének!

Uram, derítsd kegyelmed hajnalát e te népedre, ennek nagyjaira és kicsinyeire. Küldd világosságodat az előjárókra, a tanácsadókra, a tudomány és evangéliom szolgáira, a lelki tanítókra, a kormányosokra és a koronás királyra; áldd meg és erősítsd meg az ő székét bölcseségnek és kegyelemnek fényével! Ha új századnak és új korszaknak reggelére virasztasz óh Atyánk: emelj fel minket és minden népeket az igazságra, tökélyesbülésre és idvességre. Emelj föl minden népeket Jézus tudományának, a Te szent vallásodnak ismeretére és hű követésére!

Mikor pedig el kell szenvednünk a megpróbáltatást is, a halált is: akkor Uram tárd fel előttünk nagy kegyelmedet és az örök boldog hajlékokat!

Jóvoltod, mely atyáinkkal és velünk vala, sok százzadon át maradjon velünk és a mi maradékainkkal is — a Jézus Krisztus érdeméért, — örökkön örökké. Amen.

Protestáns.

előttünk örökifjan, megújulva, megújítva minden évben a Karácsony ünnepe! . . .

Ég és a föld nyugszik pihen! . . .

A lélek száll . . . nyugtot talál:

Karácsonyi szent ünnepen! . . .

Vince Ödön.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházi statisztika.

Az államkormányzatban, közigazgatásban rendkívül fontos, nagy jelentőségű tudomány a statisztika, mely a sokaság, a tömeg mindennemű anyagi, szellemi és erkölcsi életnyilvánulásait mennyiségileg mérven, számokban megállapítván, a mérés eredményeit alkalmazza, a számadatok kombinálásából tudományos következtetéseket von ki a társadalom, az állam népeségének anyagi jólétére, szellemi képességére, erkölcsi fokára vonatkozólag; és így tiszta képet nyújt nemcsak az egyes államok műveltségi, vagyoni, erkölcsi állásában mutatkozó különbségekre nézve, hanem ugyan azon ország különböző vidékén lakó, továbbá különböző hitfelekezetű és nemzetiségű lakosainál is azon életjelensége állapotára vonatkozólag. A társadalom élettana ez, mely útmutatást ad a kormányzásra hivatottaknak a társadalmak anyagi és szellemi erkölcsi életének irányításában.

Az egyház is társadalom, melyben ennél fogva tömeges életnyilvánulások vannak. Ezen életnyilvánulásokat, különösen a valláserkölsi területéről megfigyelni, számbavenni az egyháznak is érdekében állana; azaz egyházi statisztikát vezetni, azok adatait összegezni, tudományos rendszerben feldolgozni, az egyházra nézve épen olyan fontosságú kérdés, mint a társadalmi, állami statisztika az államra nézve. A mennyiben a statisztika a hibák, fogyatkozások, sebek feltárásával a figyelmet épen azon helyre irányítja, a mely gondoskodást, gyógyítást vár: így az egyházi statisztika hivatva lenne szüntetni azt a tájékozatlanságot, ebből eredő habozást, kapkodást, mely oly élesen kitűnik, mióta részint egyes emberek (az evangelizációt, belmissiót sürgetők) részint a változott viszonyok feltűntették egyházunk gyengeségét és hatalmas erővel hajtanak gyógy módok erősítő eszközei keresésére. Némely egyháztársadalmi jelenségek iránt az állam érdeklődik és azokról statisztikai adatok beszolgáltatására kényszeríti az egyházak lelkeszeit. Ha jól emlékszem, e statisztika útján az egyházak tájékoztatják az államhatalmat a felől: hány gyermek részesült a keresztség sakramentomában; hány halott egyházi temetésben; hány házassálandó egyházi áldásban; vegyes házasság hány kötöttet?

Hogy az állam mi célból kívánja és dolgoztatja fel ezen, kizárólag egyházi természetű adatokat, nem tudom. De a felől bizonyosak lehetünk, hogy ezekre és ezek mellett sok, különböző természetű adatokra, az egyháznak inkább volna szüksége. Ezek megiehetős bizonyossággal rámtatnának az egyház erejére, vagy gyengeségére; az egyház tagjainak hit és egyházi hűségére, egyháziasságára és vallásosságára, áldozatkésztségére vagy hidegségére, erkölcsi tisztaságára, vagy laza erkölcsiségére — és pedig vidékenként, valamint osztályonként; feltűntetve ezen most elsorolt szempontok szerint alakuló, mutatkozó különbségeket a falusi és városi nép, a műveltek és nem műveltek, férfiak és nők, az alföldi és felvidéki, ebben az erdélyi kálvinis-

taság között, ezzel irányítva az egyház figyelmét arra, hol milyen irányban próbáljon hatni, erősíteni.

Igy p. o. *statisztikát kellene vezetnie egyházunknak* az államhatalom közbejöttével, illetőleg egyszerűen attól kölcsönözve a *bűnügyekről* (ámbar mint legközelebb olvastam: épen ez a statisztika ott is a legfoghatóbb.) Ebből megláthatnánk: vidéken-kint, éghajlat, természeti viszonyok különbözősége szerint a magyar kálvinista népben mely bűnök, erkölcsi fogyatkozások uralkodnak; és a térítő eszközöket, lelkészek az igehirdetést, az építő olvasmányokat ahoz alkalmaznák, Erdélyben p. o. vagy legalább a mi vidékünkön azok ellen a bűnök ellen, melyeket a szenvedélyes természet, a hevesvér szül, jóformán soha sem kell prédikálni, erőszakoskodás, verekedés, vérengzés, emberölés itt alig fordul elő. És én, a ki az Alföldön születtem, ismerem azt a népet, 9 év óta tanulmányozom az erdélyit, nagyjában és általánosságban ismerem a kétféle ember jelleme, természete, hajlamai közt levő nagy eltéréseket; azonban a statisztika biztosabb közlései alapján szükség volna e felől hivatalosan és mindeneknek tájékoztatást nyerni; érdekes volna ez úton azt is megállapítani, vajon a kálvinizmus éles jellege mennyire tompul, halványul el a természeti viszonyok ellensúlyozása mellett.

Statisztikát kellene vezetnünk a jótékonyaságról, áldozatkészségről, a könyörület nyilvánossá lett hatalmáról. Ez megmutatná, vajon a kálvinistaság egyformán van-e áthatva az isteni szent szeretet lelkétől az ország minden helyén, a társadalom minden rétegében, — és pedig lehetőleg megfigyelve az adakozás módját — a jézusi jobb és balkéz szerint minősítve.

Statisztika kellene legalább a nyilvános prostitúcióról, melyben helyet foglalnának a tisztesség követelményeinek semmibevevételével folytatott vadházasságok (mert vannak elháríthatatlan akadályok miatt kényszerűségből folytatottak is); a bukott leányok, a törvénytelen születések, (nálam p. o. ilyen egyik sincs szigorú egyházfegyelemmel kiírtottam őket), hogy látnánk, vajjon az erkölcselenség kedvező, vagy kedvezőtlen arányban uralkodik-e egyházunkban, más hitfelekezetűekhez viszonyítva!

Statisztikát kellene vezetnünk a vegyes házasságoknál a reversálisokról, gyermekek eladásáról, továbbá az egyházi áldás igénybe vételéről, — mely ismét bizonyossá tenne a felől, hogy az egyháziasság, vallásos érzület, hithez, egyházhoz ragaszkodás erősebb a falusi népben, mint a városiban, a tulajdonképeni népben, mint a „műveltekben“.

Statisztika segítségével nyomon kellene kísernünk a kitéréseket, megállapítván pontosan, hogy a kálvinistaság területi elhelyezkedése szerint milyen alakban nyilvánul, mit feltételez általánosságban az egyház elhagyás! Nevezetesen a hol a tömeges kitérés a római egyházba történik, a mennyiben ez legtöbb esetben pénzért, vagy egyéb földi érdekből van, itt láthatnánk, hogy a vallásnak a lelkekre semmi hatalma, hogy itt az Isten lelke nem él; itt az emberek nyomorult földhöz ragadtak. A hol ellenben a nazarenizmusba, baptizmusba mennek át: ott a nép lelke áhitozik nagyobb, több kegyesség után, ott az ő lelki szomja eddigi egyházában nem talál kielégítetést; ez esetben tehát — habár az egyház elhagyást tévelygésnek mondjuk is — az indító okot, a kitérő jellemét még mindig tiszteltre méltónak kell elismernünk, mert az az ok tisztán lelki, erkölcsi, a jellem nincs beszennyezve. És a hol a tömeges egyházelhagyás felekezetenkül-

ségben végződik: ott megérthetjük, hogy egyfelől a lelkipásztori gondozás volt talán erőteljes, másfelől a nyitva hagyott, nem védett részeken a hamis felvilágosodás tört be.

Nagyon sok dologra megtanítana minket a statisztika és nem kis mértékben elősegítené egyházi megerősödésünket.*

Nagy István.

Megnyitó beszéd

a debreceni ref. főgymn. önképző-kör 1900. dec. 16. Vörösmarty-
emlékűnépélyén.

Mélyen tisztelt közönség!

Az egész nemzet ünnepli Vörösmarty Mihály születésének századik évfordulóját. Mindazok, a kik nemzeti fejlődésünknek történetét ismerik, meghajtják a zászlót az előtt az eszményi tiszta lelkű hazafi előtt, kinek egész élete össze van forrva a mindnyájunk imádatának tárgyát tevő szent eszmék születésével, fejlődésével, testbe öltözésével és aztán újra megcsufolásával. Hivatottak és pusztán lelkes hazafiak egész serege fejtegette az elmúlt napok ünnepei alkalmával, mit köszönhet az új Magyarország a költő Vörösmarty-nak; a legkülönbözőbb célú testületek és egyesületek igyekeztek, siettek leróni a hála adóját a Szózat költője emlékezetének. Természetes azért, ha a mi kiseded, szerény egyesületünk, a debreceni ev. ref. főgymn. siumi Önképző-kör is ki akarja a maga részét venni a közlekedésből, ha mi is tanúságot akarunk itt a nyilvánosság előtt tenni arról, hogy a nagy költő nemzeti és általános emberi hitvallásának a mi ifjúságunk is hűséges letéteményese; hogy eszméinek hívei vagyunk, azoknak azt a részét, a mi már megvalósult tisztelettel ápoljuk, a mi pedig még megvalósításra vár, azért lelkesedni, küzdeni, munkálkodni akarunk is, tudunk is. Hiszen ennek a kis társaságnak nincs is más célja, létezése abban gyökerezik, hogy nemzetünk kiváló szellemével megismerkedjék, azoknak remekeiből, mint a méh a virágból a mézet, magának az élet kiméletlen küzdelmeihez szükséges erőt összegyűjtse. E nagy szellemektől tanulja meg az ifjú legelőször, hogy az önzetlen munka, jellemtisztaság és a külső siker, az elismerés nem mindig járnak együtt; de tőlök tanulja meg azt is, hogy az önzetlen munkásnak saját öntudata becsesebb az egész világ elismerésénél, hogy ez amaz nélkül soha ki nem elégíti. E nagy írók tanulmányozásával jár együtt az a gyönyörűség, mikor az ifjú magasztos eszmék és érzések régióiban járván, az erkölcsi tökéletesség ragyogó világát színről-színre látja és egészen soha el nem feledhető szent fogadalmakat tesz annak a maga életében való megvalósítására. — Ezeknek az erős, hatalmas egyéniségeknek hatása az a megbecsülhetetlen erő, mely a jövő nemzedék jellemének fejlődésére, irányára és egész kialakulására nemesítő hatással van.

Jól tudják ezt azok, kik nemzeti nevelésünk nagy kérdését intézik s azért juttattak kiváló szerepet az iskolában az irodalmi tanulmányoknak; de jól tudja, vagy legalább is ösztönszerűen érzi maga az ifjúság is, melyre minden időben a legvonzóbb hatást gyakorolták az irodalom kiemelkedő alakjai. S az önképzőkörök legfontosabb célja éppen az, hogy ezekkel a nagy szellemekkel behatóan megismertesse tagjait, a mi az

* Mindezen dolgokról felvilágosítást nyújt a „Morál statisztika“ s jó volna, ha e tudományt a theologusokra nézve kötelező tantárggyá tennék. Szerk.

iskola keretén belől nem igen lehetséges; hogy azok nyomán, azok szellemében munkásságra, az egész nemzetet érdeklő nagy eszmék iránti lelkesedésre szolgáljon ösztönül azoknak, kikben lélek is van, kik a mindennapi kenyérrel nem elégszenek meg.

Ezek a gondolatok éltetik a mi kiseded körünket is s erről akarunk bizonyosságot tenni akkor, mikor az általános nemzeti lelkesedésből mi is részt kérünk magunknak, koszorút fonván — tehetségünkhöz képest — a nagy énekesnek hazafiúi örömeiktől és fájdalomaktól megszentelt emlékére.

Ámbár a nagyok nagyságát nem lehet elég gyakran emlegetni, még sem akarok ezuttal a Vörösmarty pályájának hacsak nagy vonásokkal való megrajzolásához sem fogni; nemcsak azért, mert ezt mostanában nagyon sokan tették már; de azért sem, mert megteszi ezt ez ünnep folyamán az ifjúságnak egyik tagja, a miből ki fog tűnni, hogyan igyekeznek ez a kis egyesület is nemzetünk nagyjait megbecsülni.

Egyet azonban nem mulaszthatok el ezuttal sem ifjainknak lelkére kötni, s ez az, hogy a Vörösmarty nagy példájából helytelenül ne vonják le a tanúságot, hogy költészetének tanulmányozásához a legnagyobb komolysággal fogjanak. Ha végig tekintvén a nagy költő pályáján látják, hogy a legtisztább jellem mennyi keserű csalódáson, mennyi félreismertetésen ment keresztül, ha látják, hogy a nemzet jövőjébe vetett bizodalma hogyan fejlődik kicsiny magból hatalmas fává s ezt a fát hogyan sorvasztja el, dönti le aztán rövid idő alatt kétségbeesése, gyógyíthatatlan fájdalma; ha életének tanulmányozóját meg-meglepi is az a mérhetetlen keserűség, mely magát a költőt oly gyakran lepte meg: ne oltson mindez esüggedést a szívekbe tartsák szem előtt, hogy a legnagyobb ember is csak — ember, aki legtöbb csalódásának, szenvedésének önmagában találhatja fel igazi okait. A történelem szemüvegén keresztül kell néznünk az ő pályáját s akkor nem marad meg abból lelkünkben más, csak ami biztató, felemelő, lelkesítő. Ha ő kétségbeesetten, nemzete végpusztulását siratva, koldúsan szállott is sirjába, mi már tudjuk, hogy kétségbeesése a fájdalom túlzása volt, hogy a nemzet kiheverte a kiheverhetetlenek hitt csapást s hogy ő, az életét szegénységben végzett nagy költő is elnyerte azt, amivel csak egy nemzet hálájának kifejezést adni tud. S ha felmerül lelkünkben az ő mardosó kérdés: „Mi dolgunk a világon?” feleljünk rá az ő lelkének higgadt feleletével: „küzdeni erőnk szerint a legnemesbékért.”

Mert most, száz esztendő múlva azután, hogy született, közel egy félszázad múlva azután, hogy meghalt, méltán mondhatjuk el róla azt, amit ő Berzsenyiről énekelt:

Most siri éjjel leplezi a jelest
De a setétlő, bús ravatal fölött
A halhatatlanság füzére
Sorsot, időt mosolyogva fénylik.

Hadd ragyogjon azért tovább a költő sirján a halhatatlanság koszorúja s hadd járúljon ahoz a mi ifjúságunk is egy levéllel, szíve hálás szeretetének tőle telhető kifejezésével.

Midőn a m. t. közönségnek ünnepünk iránt tanúsított szíves érdeklődését önképzőkörünk és tanári karunk nevében megköszönöm, ünnepünket ezennel megnyitom.

Debrecen, 1900. dec. 16.

Dr. Gulyás István.

Államosítási törekvések s tanítóink.

A közelebb tartott egyh. ker. gyűlésen a beregi egyházmegye gondnoka, kerületünk egyik oszlopmembere Uray Imre úr azzal vádolta a tanítók egyrésztét, hogy ők bujtoztatják a híveket arra, hogy népiskoláinkat adják át az államnak s azt állítja Uray úr, hogy ezt az illető tanítók azért teszik, hogy az egyházmegye nyüzgő karjaiból szabaduljanak s tekintetes urak lehessenek.

Nagytisztelétű Eröss Lajos akad. tanár úr rádupláz erre a vádra s elszomorító jelenségnek tartja, hogy saját tanítóink lázadnak fel a felekezeti iskolák ellen s erélyes szavakkal hívja fel a lelkészeket, espereseket a ragály terjedésének meggátlására.

Ezen lap 47-ik számában Csurka István mind ezekre „Helyreigazítást” tesz közé s visszaútasítja a tanítók ellen felhangzott ama vádat. mindazonáltal engedje meg nekem nt. Szerkesztő úr, hogy — mivel a kérdés nagyfontosságú, — a fenti ügyre szerény észrevételeimet megtehessem.

Az ev. ref. tanítók néhány évvel ezelőtt Debrecenben tartott gyűlésükön határozatilag kimondták, hogy magyar nemzeti szempontból az ország összes iskoláinak államosítása kívánatos lenne, vagyis törvényben kellene kimondani a kötelező ingyenes állami népoktatást, de azon nézetének is kifejezést adott az ev. ref. tanítóóság, hogy míg a többi felekezetek megtartják iskoláikat, mi reformátusok sem mondhatunk le azokról.

Azóta néhány év telt el s ezen idő alatt számos iskolánk államivá lett. Államivá lett a viszonyok kényesítő súlya alatt, de nem azért, mert a tanítók akarták volna, mert bizton állíthatom, hogy nincs Magyarországon olyan tanító, a ki egyetlen iskolát államivá tudna változtatni, ha azt a lelkész, presbyterium, egyházmegye s egyházkerület is ne akarná és viszont egyetlen iskola államosítását sem képes megakadályozni a tanító, ha azt a lelkész és egyháztanács államosítani akarja.

Ne méltóztassék tehát vádat kovácsolni a tanítók ellen az iskolák államosítása miatt, mert e tekintetben édes-kevés, úgyszólván semmi befolyása nincs a tanítóknak.

Sok iskolánk lett államivá s lesz még több is, mert a viszonyok súlya alatt, bármennyire nem akarnók is, kénytelenek vagyunk ezt tenni. Igen, mert mi az oka annak, hogy az egyházak államosítási kérvényre nyel járúlnak az egyházmegyék elé?

Ezeket az okokat csak az tudja, a ki alaposan ismeri az ev. ref. falusi iskolákat. Földesen, P.-Ladányban nincs szükség az állami iskolára, de a bihari, érmelléki, mármaros-ugocsai, beregi stb. egyházmegyék területén, számtalan oly kisebb nagyobb egyházunk van, melyben a hívek nemcsak fejleszteni nem képesek az iskolákat, de a meglevőket sem tudják fentartani.*

Számtalan egyházunk van, melyben egy tanteremben, — a mely legfeljebb 60 tanulóra épült, — 100—150 gyermek van egy tanító vezetése alatt s nincs rá mód, hogy új tanítói állás szerveztessék, mert a szegény nép annyira túl van terhelve állami, községi, egyházi stb. adókkal, hogy a lelkész s presbyterium gondolni sem mer arra, hogy a közgyűlés elé lépjen új iskola, új tanítói állás szervezése tervével.

Mi, kik itt a provincián élünk, mi ismerjük a vi-

* Bizony Földesen és Püspök-Ladányban is van teher elég a híveken (az állami adó 20—75%-ka), de azért nem államosítottunk.
Szerk.

szonyokat, látjuk a nagy szegénységet, a baptisták, nazarénusok terjedését, mely szekták, fájdalom, éppen felekezetünk tagjai közül hódítják híveiket, látjuk egyúttal iskolai téren való nagy elmaradottságunkat, mely a túlszűfolt, felszeretlen bűzös, egészségtelen iskola-termekben oly szembeszökően mutatkozik.

A nép fizeti az adót, mert muszáj, de iskolát nem épít, mert nem muszáj, új tanítói állást nem szervez, mert nincs miből s ha csakugyan szorítják, átadja iskoláját az államnak. Nem a lelkész, nem a tanító oka az államosításnak, hanem a körülmények súlya kényszeríti erre a szegényebb egyházakat.

Azt azonban már őszintén és nyíltan elismerem és kijelentem, hogy igen sok református tanító van, a ki — ha nem lázad is fel a felekezeti iskola ellen — iskolája államosítását szívből *óhajtja*. De vajjon miért? okát adom. Az állami tanítók biztos fizetésüket az adóhivataltól pontosan megkapják, míg a felekezeti tanítók nagyrésze az aljgabona zab, csöves tengeri, csirke, tojás s a jó ég tudja még mi mindenféleből álló javadalmaikat (!) csak a legnagyobb bajjal, sokszor a nép szítkaitól kísérve tudják úgy ahogy, nem ritkán végrehajtás utján összekajtatni.

Ha többet nem szólnék is, így is beláthatja minden gondolkodó ember, hogy igen sok tanítónak alapos oka van arra, hogy az államosítást *óhajtja*. Sajnos, hogy annyira sem érdemesítnek minket egyházi felsőbb-ségeink, hogy ezen nyomorult fizetési rendszer posványából törvényesen kiragadnának s a kerülők, pásztorok s más cseléd emberek fizetésénél különb módot találnának munkánk illendő megjutalmazására.

Iskoláink fentebb említett túlszűfoltja mellett a mulasztások is rengeteg nagy mérvűek, taneszközökkel a legtöbb iskola nem rendelkezik, a tananyag igen nagy, tankönyveink — kevés kivétellel — nem a gyermeki zsenge felfogáshoz valók, egyházzervezetünk úgy van megalkotva, hogy a tanítóság, ha akarna, — pedig akarna — sem vehet részt az egyházkormányzatban, szóval felsőbb-ségeink — bár a terhek kiosztásában bőkezűek — anyagi s egyháztársadalmi ügyekben ránk sem hederítenek, mindenütt rólunk, nélkülünk végeznek, határoznak és ítéleznek. Még a domesticából, már t. i. annak jótéteményeiből is ki vagyunk rekesztve, roha annak gyarapításához mi tanítók is hozzájárulunk filléreiinkkel.*

Nincs mit csodálkozni tehát a felett, ha a ref. tanítók *óhajtják* is az államosítást úgy saját sorsuk, mint az iskolák felvirágzása érdekében. (Igaza van hát Urainak? Szerk.)

És itt egész tisztelettel vagyok bátor kérdezni, hogy tehát csakugyan bűn-e az állami iskolák után való sóvárgás s valóban fegyelmi eljárást érdemel-e az a tanító s lelkész, ki az állami iskolák felállítását *óhajtja*?

Én ezt kétségbe vonom sőt határozottan tagadom.

Nekünk reformátusoknak, kik mindnyájan magyarok vagyunk, nem káros, sőt az iskolák előrehaladását s népünk terheit tekintve, határozottan előny az állami iskola.

A hol államosítják az iskolát, ott az állam a célnak megfelelő tantermekeket s tisztességes tanítói lakokat emel; a tanítót pontosan fizeti, a vallásoktatásról a leghivatottabb egyén, a lelkész utján, leglelküismertesebben gondoskodik; a tanítás sikere érdekében, mi-

* Ugyan hogy lehet már ilyen dolgokkal előállani? Sok szavunk volna ezekre, de most hagyjuk. Szerk.

helyt 80 nál több tanköteles van, új tanítói állást szervez; a tandíj fizetés alul a szegényeket felmenti; az iskolát taneszközökkel, a szegény tanulókat ingyen tankönyvekkel ellátja s e mellett, mint fentebb is említém, nemcsak hogy nem bántja vallásunkat, sőt gondja van rá, hogy minden gyermek saját felekezete hitelveiben, az arra leghivatottabb egyéntől, saját lelkészetől nyerjen oktatást s ezt illően honorálja is; habár Uray úr ezt rossz néven veszi tőle.

Mindezek olyan előnyök, a melyeket felekezeti iskoláinkban — fájdalom — nagyrészt nélkülöznünk kell. Nélkülöznünk kell egyrészt a szegénység miatt, mely átok súlylyal nehezedik reánk, másrésztől népünknek az iskola iránt még ma is tanúsított közönye indolenssége miatt.

Bár volna olyan helyzetben minden egyházunk, hogy ne csak tisztességesen fentarthatná, hanem kellően fejleszthetné is iskoláit; akkor nem volna szükség az állami iskolákra, de mivel erre nem vagyunk képesek, én részemről véteknek tartanám nagy teherrel küzdő s azok súlya alatt már-már roskadozó egyházainktól mesterségesen visszatartani, sőt eltaszítani a magyar állam segítő kezét.

Adjuk át azért — ott, a hol fenntartani, fejleszteni nem vagyunk képesek — iskoláinkat az államnak. Adjuk át kellő körültekintéssel, jogaink biztosításával, de csak egy időre! S e tekintetben éppen felsőbb hatóságainktól kérünk és várunk utbaigazítást, hogy ahol az elkerülhetetlen, az átadás kellő biztosítékok mellett, határozott időre történjék.

Ezt az időt pedig használja fel minden egyházunk arra, hogy egyházfentartási s iskolai alapot teremtsen s így megerősödjön, idővel visszavehessünk iskoláinkat s azokat fejleszthessük, gyarapíthassuk ev. ref. egyházunk dicsőségére.

Egy utolsó *óhajtásunk* pedig az lenne, hogy minket, egyházunk veteményes kertjeinek szerény és csekély tehetségű gondozóit, ismerjenek el végre valahára felsőbb-ségeink, legalább az iskola ügyeiben tényezőnek. Ne tekintsenek bennünket egyházi életünk szekerében ötödik keréknek, vagy éppen kerék-kötőknek. Ne csak vádakkal traktáljanak bennünket s ne csak fenyegető szöveggel rémítgessenek, hanem anyagi jobblétünkről is méltóztassanak gondoskodni, példát vevén erre éppen az államtól s végezetre iskolai ügyekben teendő s annak előrehaladását célzó javaslatainkat s véleményeinket, ha azok a közjóra irányítvák — az eddiginél nagyobb figyelemben részesíteni kegyeskedjenek.*

Bagamér.

Molnár Antal,
tanító.

IRODALOM.

Tudományos zseb-könyvtár. Stampfel Károly kiadása Pozsonyban. Minden egyes füzet 60 fillér. Eddig megjelentek benne: 1. Földrajzi és statisztikai tabellák. Összeállította Hickman A. és Péter J. 2. Arithmetikai és algebrai példatár. Irta dr. Lévy E. 3. Kis latin nyelvtan. Irta dr. Schimdt Márton. 4. Magyar irodalomtörténet. Irta Gaal Mózes. 5. Görög nyelv-

* Ime ez is egy cikk izelítő gyanánt. Adjuk, hogy ki-ké annál tisztábban lásson. Érdemleges cáfolatba mi most nem bocsátkozunk, — majd eljön ennek is az ideje; de hogy cikkiróval nem mindenben értünk egyet, azt már most is jelezzük. — Ez a cikk is az idők jele. Szerk.

tan. Irta dr. Schimdt Márton. 6. Francia nyelvtan. Irta dr. Pröhle Vilmos. 7. Angol nyelvtan. Irta dr. Pröhle Vilmos. 8. Római jog. I. Institutiók. Irta dr. Bozóky Alajos. 9. Római jog. II. Pandekták. Irta dr. Bozóky Alajos. 10. Egyházjog (Kathol.) Irta dr. Bozóky Alajos. 11. Magyar nyelvtan. Irta Gaal Mózes. 12. Magyar stilisztika. Irta Gaal Mózes. 13. Magyar rhetorika. Irta Gaal Mózes. 14. A sik trigonometriája. Irta dr. Lévay Ede. 15. Római régiségek. Irta dr. Schimdt Márton. 16. Magyarok oknyomozó története. Irta Cseh Lajos. 17. Kereskedelem története Irta dr. Stirling Sándor. 18—20. Egyetemes irodalomtörténet. Irta Hamvas J. 21. Nemzetközi jog. Irta dr. Gratz Gusztáv. 22. Magyar poétika. Irta Gaal Mózes. 23. Planimétriá példatárral. Irta dr. Lévay Ede. 24. A római nemz. irod. tört. Irta Márton Jenő. 25. Német nyelvtan. Irta Albrecht János. 26. Oszmán-török nyelvtan. Irta dr. Pröhle Vilmos. 27—30. Árúisme lexikon. Irta dr. Koós Gábor. 31—34. Magyar magánjog. Irta dr. Katona Mór. 35. Szamtan. Irta dr. Lévay Ede. 36. Logarithmus-táblák. Összeállította Polikeit Károly. 37—38. Magyarország őskora. Irta Darnay Kálmán. 39—40. Magyar büntetőjog. Irta dr. Atzél Béla. 41—42. Bünvádi perrendtartás. Irta dr. Atzél Béla. 43. Kis növénygyűjtő. Összeállította Cserey Adolf. 44. Algebra. Irta dr. Lévay Ede. 45. A magyar helyesírás törvényei. Irta Gaal Mózes. 46. Ábrázolástan. I. füzet. Irta Kolbai Arnold. 47. Ábrázolástan. II. füzet. Rajzok az ábrázolástanhoz. 48—49. Növényhatározó. Irta Cserey Adolf. 50. Stereometria. Irta dr. Lévay Ede. 51. Világtörténet. I. rész Irta Cseh Lajos. 52—53. Stilisme. Irta Boros Rudolf. 54. Levelező gyorsírás. Irta Bódogh János. 55. Magyar közigazgatási jog. Irta dr. Falesik Dezső. 56. Alkotmányi politika. Irta dr. Gratz Gusztáv. 57—57/a Magy. pénzügyi jog vázlata. Irta dr. Bartha B. 58. Általános földrajz. Irta Hegedüs István. 59. Ethika. Irta Somló Bódogh. 60. Ásványhatározó. Irta Cserey Adolf. 61. Zene-műszótár. Összeállította Goll János. 62. Görög irodalom története. Irta Márton Jenő. 63—64. A zománc. Irta Mihalik József. A legutóbb megjelent 10 füzet (56—64 sz.) arról győz meg bennünket, hogy e vállalat rendkívül hasznos, s darabjai intelligens ember házában úgyszólván nélkülözhetetlenek. Minden egyes füzet egészen összeállított compendium, amely vastag foliókat pótol, a szakembertől mindenkor kéznél lehet és bármely percben bárhol tájékoztathatja a szükségesek felől. Ily praktikus készített műveknek eddig a magyar irodalom híjával volt. De bár a gyakorlati használhatóságot tartja a vállalat szem előtt, ennek a tudományos becsét és érdeket nem áldozza fel. Nemcsak az életben, hanem az iskolákban is alkalmazhatók a füzetek. Komoly tanférfiak komolyan vetették már fel, hogy e vállalat megfelelő darabjait tankönyvekül kellene alkalmazni. Bizonyos, hogy az elsajátítandó ismeretek évről-évre növekvő halmazával szemben előbb-utóbb ilyen kisebb compendiumokra kell az iskolának szorítkozniok. Aztán a túlterhelés is erre int. A *Márton Jenő* Görög irod. története pl. egészen beválk tankönyvnek. Némkülönben a *Hegedüs J.* Általános földrajza; segéd-könyvnek pedig a *Cserey A.* Ásványhatározója. A *Gratz Gusztáv* dr. Alkotmányi politikájának a *Bartha Béla* dr. két füzet Magyar pénzügyi jog vázlatának és a *Somló B.* Ethikájának a joghallgatói ifjúság, de azonkívül minden jogász ember kiváló hasznát veheti. Főiskolánk tudós tanárát, most rektor-professorát, Bartha Béla drt. e helyen üdvözljük rendszeresen összeállított, tiszta, áttekinthető, hasznos műveért. Rendkívül sokatérő

Mihalik J. A zománc c. műve, egy úttörő munka nálunk a zománczó iparművészetről szebbnél-szebb illusztrációkkal. Melegen ajánljuk a vállalatot!

A középkor. A hűbértség és a keresztes hadjáratok története. Irta Mika Sándor. A Nagy Képes Világtörténet. V. kötete. Budapest, Franklin—Révai. Ára 8 forint. A középkorról igen szép, világos könyvet írt Mika Sándor. Az író nevét nem sokan ismerik a szakembereken kívül. Mika eddig keveset dolgozott a nagyközönség számára. A történelmi életrajzok közt jelent meg egy kötete, s kitűnő cikkeket írt a Pallas Lexiconba. Minden tulajlonság megvan benne, a mit csak oly tudóstól, ki a nagyközönségnek ír, megkívánhatni. Álapos, a nélkül, hogy unalmas vagy fárasztó volna; szórakoztató felületesség nélkül. Igaz és világos, hézagosság nélkül; stilusa finom és meleg, éleslátása ritka jó, s a hol egy-egy intézmény rajzát adja, nem egyszer a legkitűnőbb külföldi írókkal föler. Ilyen p. u. az a fejezete, mely a hűbériségről s a lovagságról szól. Ez a rész a magyarnyelvű történetírás legkitűnőbb lapjai közül való. Az elbeszélés mindenütt folyamatos, sima, a különböző nemzetek története az egyes korokban nagy művészettel olvad össze, tiszta, szabatos képpé. Művét nem halmozza el idézetekkel, jegyzetekkel sem kíséri, mert az fárasztó lehetne a közönségre, de mindenütt a legújabb kutatásokra s a maga legjobb belátására témaszkodik. Az angol, francia német irodalom újabb eredményei nem kerülnek el figyelmét, s az illusztrációk megválasztásánál ép oly lelkiismeretes, mint a történelmi kritika gondos és folytonos alkalmazásánál. A miről kép maradt ránk, azt közli, a mit képpel megvilágíthat, el nem mulasztja igazán megvilágítani vele. Szóval, Mika Sándor a kötetével igen derék munkát végzett s nevének ritka becsületet szerzett. A munka V. kötete a Nagy Képes Világtörténetnek, mely Marcali Henrik akadémikus, egyetemi tanár és nagynevű tudós szerkesztésében jelenik meg. Egy-egy kötet 40—45 iv s az egész munka 12 kötetben lesz teljes. Egy kötet ára diszkrétéban 8 ft. Kapható bármely hazai könyvkereskedésben, sőt havi részletfizetésre és füzetenként is. Révai Testvérek Irodalmi intézet (Budapest, VIII. Üllői-út 18.) kiadó-hivatalában.

K Ü L F Ö L D .

Katholikus bizonyágtétel a protestantismus mellett.

A 18. század Németországon az úgynevezett fölvilágosultság kora volt. A 19. században, különösen a romantika és a reactio korában aztán sokat gúnyolódtak ennek a fölvilágosultságnak józansága fölött. De míg a romantika és reactio többeket a római katolikus egyház hálóiba esábitott, a fölvilágosultság anyyira ócsárolt korszakának meg volt az az érdeme, hogy fáradszatólanul őrtállott a pápai igényekkel és clericalis hatalmi vágyakkal szemben. A protestánsok és katolikusok két keresztyén confessiója békességben élt egymás mellett. A római szék hatalma árnyékára hanyatlott a hajdaninak. Még a pápa sem vonhatta ki magát eme hatalmas korszak befolyása alól és XIV. Kelemen pápa a jezsuita rend elrörlése által maga mondta ki a megsemmisítő ítéletet ennek veszedelmes működésére. Katolikus körökből ekkor olyan iratok keletkeztek, a melyek a legjobb bizonyágot

szolgáltatták minden keresztyénietlen üzemek s minden papi zsarnokoskodás ellen. Természetesen ezek a művek manapság nagyon ritkák, minthogy a jezsuiták, híven amaz alepelvökhöz: quod non in actis, non est in mundo (a mi az aktákban nincsen, az nincs a világon sem, azaz úgyszólván nem létezik) jól értette hozzá, hogy ezt az előtők kellemetlen irodalmat lehetőleg elpszlítsák.

Egy lipcei nemzetgazdász és statisztikusnak *dr. Walcker Károlynak* az érdeme, hogy egy katolikus embernek egy illetén, manapság rendkívül ritka művét, mely a protestantismusnak a legmeglétszelőbb bizonyítványt állítja ki, ösmeretessé tette („Des Reichsfreiherrn wirkl. geb. Raths Prof. dr. jur. I. A. v. Ickstatt katholische Lobschrift auf den Protestantismus, verfasst 1772. in München. und herausgegeben von dr. K. Walcker. Leipzig Buchhandlung des ev. Bundes von Carl Braun 0'50 mark.)

1772-ben ugyanis Carlsruheban egy füzet jelent meg, a melynek ez volt a címe: „Christ. Friedr. Menschenfreunds Untersuchung der Frage: Warum ist der Wohlstand der protestantischen Länder so gar viel grösser als der katholischen?“ (Miért van hogy a protestans országok jóléte annyival nagyobb, mint a katolikus országoké?) A szerző a bevezetésben a katolikus egyház hívének vallja magát, de — mert hiszen még akkor nem volt syllabus — abban a nézetben van, hogy „az egyház nem parancsolja azt hinnünk, miként a katolikus vallás az államra a leghasznosabb“. Utazásai alatt és könyveiből megtanulta, hogy a protestans országok mindenütt boldog népeket tüntetnek fel s csekély kiterjedés mellett is „nagy és igen tevékeny hatalmat mutatnak“. Minthogy már a protestansoknak ugyanaz az öt érzék van, mint a katolikusoknak s mind a kettőjük kormányzó azonos jogokkal bírnak, tehát csakis vallásukban különböznek, önként folyik az a következtetés hogy a jóléti különbséget csakis a vallás okozhatja. A szerző aztán erre az eredményre jut: „A ki a protestansok berendezéseit rendjét, cselekedetét, iparát, földművelését, szorgalmát, élénkségét, tömegét, erejét s elszántságát minden rubrika szerint szemügyre veszi, az kénytelen nekik a boldogság magasabb fokára vezető minden lehető eszközöket concedálni olyan időben, mikor mi pusztán a magunk természetesen nagyon sokra becsülendő vallásában találjuk örömlőnket, de e mellett bártortalanok, lusták, szegények és nyomorútlak vagyunk s mindössze néhány családot táplálunk, a melyek egyedül bírnak vagyonnal s embertársaikat minden részvét nélkül látják tönkre menni tulajdon szemek előtt.“

Ezeket a gondolatokat 6 szakaszban fejti ki a szerző. Először „a templomoknál és egyéb kath. templomokhoz szükséges dolgoknál való nagy fényűzésről“ szól. Tárgyalja itt a kath. templomok drága tárgyait, a képeket, ereklyéket, a búcsújárások, processiók, mindenféle alkalmakkor (p. úrnapiján) való lövések, a sok mise és a bűnbánat költséges voltát, míg „a protestansok a nélkül bánják meg bűneiket, hogy az erszényök megfájlana belé“. A pénzrabló alamizsnákat és böjtöket is vizsgálja. Emezekről így szól: „A ki háztartásunkban tájékozott, igen jól tudja, hogy egy böjtös ebéd egyharmadrészzel többbe kerül, mintha az ember húst eszik. E mellett pénzünket halért jobbadán külföldre kell küldnünk. S ugyan kik a legnagyobb halászok Európában? Nem az a katolikusok és protestansok-e? Angolok, hollandok, norvégok, svédek, dánok,

brémaiak, hamburgiak, lübeckiek? Az olyan országokban, a hol to ást nem ehetik az ember, még rosszabb a helyzet. Hogy a tészták és sütemények szintén költségesebbek és drágábbak, mint a hús, mi tudjuk a legjobban. Faolaj, olajbogyók, fűgék, mazsola, minden külföldi gyümölcs s más böjti ételek szintén kiviszik a pénzt az országból“. Sok pénzt elnyelnek a fogadalmak is. Az Isten és a szentek iránti hála tehát költségekkel jár, ellenben, a protestansoknak semmi más hálaáldozatuk nincs, mint az imádságuk, melyben a minden jók adóját magasztalják, szívöket neki általadják s kegyelméért könyörögnek, hogy előtte igazságban és szentségben, hozzá méltólag élhessenek, mint az ő gyermekei, — erszényök pedig tele van akkor is, mikor a miénk kiürül“. A második szakasz „a kath. papság fentartására fordított nagy fényűzést“ világitja meg, akként, hogy a pápát, püspököket a magok kaptalanjaival együtt szemlélődése köréből kizárja, mint hogy az ezek fentartására a laikusoktól tett pénzalapítványokat már „elszenvedték“. „De a római szék a katolikus keresztyénségnek sok költségébe kerül.“ A világi papok „derék emberek, kik mindentiszteletreméltók“ és a mit keresnek csak a laikusok kezébe kerül. Ellenben a zárdák kártékonnyak, különösen minthogy a laikusok vagyonát magukhoz vonják s jól értenek hozzá, hogy mindenféle eszközök által folyvást gazdagodjanak. Szerzőnek ezen fejtegetései mellett bizonytságot képez az a tény, hogy München városában, a melynek még 1778-ban csak 35 ezer lakosa volt, az azelőtti években pedig még kevesebb, 1688-tól 1748-ig csupán végrendeleti úton 1,740,243 frtot kaptak a zárdák. Joggal mutat reá továbbá a szerző a zárdai nevelőintézetek elégtelenségére és rossz eredményére s kijelenti, hogy „a nevelés és iskolák okáért nincs szükség a zárdákra“. Cáfolja azt a gyakran hangoztatott állítást is, hogy a zárdák arra valók volnának, miként „a gyermekek fölleségét ellássák“, mert „ép oly nehéz egy gyermeket a zárdában ellátni, mint kint a világban“. All ez különösen az apácákról, minthogy „többnyire ép annyiba kerül egy leányt zárdába helyezni, mint társadalmi állásához képest férjhez adni“. Hogy a zárdák az állami kötelekből lehetőleg ki akarják vonni magukat, csak fokozza a laikusok bajait. De különösen kártékonnyak a koldulóbarátok, a kiknek száma folyvást gyarapodik. — A harmadik szakasz „haldokló és meghalt katolikus keresztyének nagy fényűzését“ veszi szemügyre. „A tisztító-tüztől való félelem elnyomja a hitves és a gyermekek iránti leghevesebb természetes szeretetet is“, míg a protestansok a halál órában „csupán Isten irgalmasságára és Krisztus érdemére bízzák magukat“. Szerzőnk azokról a költségekről sem feledkezik meg, „a melyeket a kísértetek okoznak“, míg a protestansok ezeket csak kacagják s „ebbeli hitlenségükben konokságuk oly messze ment, hogy tényleg senki sem találkozik köztük, a ki azt mondaná, hogy kísértetet látott vagy hallott, kivéven, a ki teljes joggal vagy a vén asszonyok, vagy pedig a bolondok közzé tartozik. Ekként aztán őket a kísértetek nem nyugtalanítják s pénzők újfent a zsebökben marad. S e mellett, ha igaz töredelmet éreznek elkövetett bűneik fölött, Istennek, a jóságos teremtőnek kegyelmére s Krisztus érdemére olyan büszkék, hogy bátran dacolnak a halálatáni aggodalmakkal s az örök kárhozát esetén kívül még az a szó is türehetetlen előtők, hogy: szegény lélek“. — A negyedik szakasz „a kath. istenitiszteletnél való időpazarlást“ hangsúlyozza, a mit főként a búcsújárásokra és nagyszámú katolikus ünnepekre ért, teljesen

eltekintve is attól „a lustaságtól, a melyet a sok ünnepnep szül.“ Különösen „a farsangi multságok kártékonyak“ s „ezek a bolondságok a protestánsoknál soha sem fognak“ gyökeret verni; sőt már látni, hogy náluk azok már minden izöket elvesztették, s még csak egy néhány helyen, csupán fél s még hozzá igen gyöngeszárnyon röpdésnek“. — Az államférfiút különösen az ötödik szakasz árúlja el, mely „általában a jó rendőség hiányáról szól a katolikusoknál, különösebben pedig a koldulásról“. A „protestánsok széleskörű ösmereteivel“ szembeállítja a „katolikusok nyomorult kormányzási elveit“, kik „semmi intézkedést nem tesznek az állam javára“. Míg a katolikus országokban az alamizsnálkodás visszaélésre fajult, minthogy „ez a koldúsokat tunyaságra kaptja, aztán pedig csak a kötet felé vonja“, addig „a protestánsok nagyon jól gondoskodnak a magok szegényeiről“. Szegényeik számára kórházai vannak, a melyek a katolikusoknál hiányoznak s „jeles rendelkezés, hogy minden város, mezőváros vagy falu maga köteles táplálni a maga szegényeit.“ Szerző aztán fölveti a kérdést, „mért lopnak olyan keveset a protestáns országokban“ s követeli a koldulás minden nemének beszüntetését. — Államférfiui szempont sugallja a füzet berekesztő fejezetét is, a melynek ez a címe: „A népesség hiánya“.

A „népesség alacsony foka“ utolsó főoka szerzőnk szerint hitsorsosaik alacsony jólétének a protestánsok mellett. Kártékony a papok nőtlen állapota s különösen a zárdai élet, kártékony a katolikus államok türelmetlensége is. „Ellenben nézzük meg a protestánsok országait, a melyekben a vallási türelem annyira virágzik; nézzük Angliát, melynek hatalma vetkszik a hajdani Rómával, nézzük az egyesült Németalföldet, oh minő boldogság, milyen ipar, milyen termelés, minő gazdaság, minő leírhatatlan néptömeg egy olyan földterületen, a mely a katolikus államok terjedelméhez mérten elenyésző csekélység. Nézzük Altona városát, a hol minden vallást megtűrnék; hol mindegyik békességben él egymással s mindenik egyenlő ortalomban s egyenlő biztonságban részesül. Milyen jólét, milyen folyton növekvő jólét van ott s mennyire megszaporodott a népesség?“ XIV. Kelemen pápától, ki a jezsuita rendet e füzet megjelenése után egy esztendővel törölte el, szerzőnk nem ok nélkül remél jobb idöket. Dicséri „a protestáns uralom alatt élő katolikusok jó állapotát“ s szinte bönatoson kiált fel: Legalább a százféle koldúsok nem szívhatják ki a véröket, s ha szinte náluk, mint nálunk, minden meg lenne is, a mi még ez idöszerint vallásunktól függ, mégis hasznát látják a jó rendörségnek s mindazon berendezkedéseknek, a melyeket a protestánsok a termelő osztály javára olyan kitünően létesítettek. Az ö kormánypalcájok alatt nyugodtan és biztonságban lakhatik az ember, ha a jó állampolgár kötelességeit betölti. S ugyan ki ne volna hajlandó ezt megeselekedni, mikor a másik is ugyanazt kénytelen tenni, következésképen ez által a kölesönös kötelék egyformán, hazafiasan összefüzetik.“ Az egész keresztyénségre kiáradó békesség lelkeért „hogy ez által a te szent neved megdicsöüljön, fölvirúljon mind azok jóléte, kik téged a teremtöt, atyjok gyanánt imádnak s a te gyermekeidnek neveztetnek s hogy az igazságnak s a te fiad a Jézus szeretetének szellemében mindenki boldogúljon s egykoron üdvözüljön a földön“.

Eddig tartottak „Emberbarát Keresztély Frigyes“ fejtegetései. Pártatlan katolikus ember, ki saját egy-

házának talaját el nem hagyta, talán még sohasem tett a protestantizmusról ilyen teljes nyomatékú megítéző bizonytságot, mint ez a szerző. De kicsoda ez az „Emberbarát“, a ki a protestáns és katolikus dolgok rendkívüli ösmereténél s széles látkörénél fogva közönséges ember nem lehetett?

Dr. Walcker az értékes irat kiadása által szerzett érdemét még tetözte azzal, hogy sikerült neki a szerzőt *Ickstatt János* Adámban a jogtudomány ingolstadtai tanárában fölkatatnia. „Emberbarát“ a katolikusok elébe különösen Anglia, Hollandia és a protestáns Németország mintáit állítja oda, ezek pedig épen azok az országok, a melyeket Ickstatt többé-kevésbé, saját szemléletéből ösmert. Aztán maga a szerző rámutat arra is, hogy ö sok egyházi és világi fejedellel összekötetésben állott, a mi ismét senkire sem illik jobban reá, mint Ickstatt-ra, a kívül császárokon, Mária Terézia királynön, XIV. Benedek pápán s Archinto gróf biboroson kívül több mint 60 német érsek és püspök folytatott élénk levelezést.

De ki volt Ickstatt? „A katolikus Délnémetország Thomasiusának“ szokták nevezni öt. 1702 született Vockenhausen (Mainz) faluban; mint tanuló Marburgban tanítványa és barátja volt a híres philosophusnak Wolffnak; 1731. jogtanár és udvari tanácsos lett Würzburgban, 1741-ben pedig a Wieland pártfogója gyanánt ösmert Stadion gróf ajánlatára VII. Károly császár fiának Miksa (József) hercegnek lett a neveiöje. 1746-ban a császár halála után valóságos titkos tanácsossá s az ingolstadtai egyetem professzorává és directorává lett, a hol azonban a jezsuiták „mint az Ingolstadtban föltámadt lutherismus támogatóját s előmozdítóját“ csakhamar a szószékről kezdték támadni. Miután Ickstatt 1769. ingolstadtai tanárságát letette, mint a bajor választó fejedelem jogi tanácsosa Münchenben élt. 1776-ban halt meg gyermektelenül Waldsassenben, midön azzal volt megbizva, hogy a bajor-cseh határt rendezze. Enlített müve 1772-ben névtelenül jelent meg, 1773-ban s késöbb többször újra nyomták. Fejtegetései, sajnos, még ma is figyelemreméltók s államférfiaink ma is sokat tanulhatnak belölk. A jezsuiták Sautier H. rendtag tollából vele szemben egy vitairatot tettek közzé, melyben az eretnek égetést, kísérteteket s boszorkányok hitét merészen védelmezik. De „Emberbarát“ inádsága, hogy „szavainak, hol azok igazak, kölesönözze Isten a meggyözödéshatalmát“ remélhetőleg az új évszázadban újra teljesül.

Németből: —s —a.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Hátralékos előfizetőinket** november hó elején zárt levélben is felkértük tartozásuk kiegyenlítésére. Sokan azonban e kérésünket mind ez ideig nem vették figyelembe. Most ez úton ismét sürgetve kérjük, hogy még ez év folyamán tegyenek eleget kötelezettségüknek és kimélljék meg úgy önmagukat, mint minket is a további eljárás kellemetlenségeitől.

— **Gyülekezeteink köréből.** *As érkörtvélyesi* ev. ref. egyház új templomtornyának, toronyórájának, harangjának és iskolájának felavatása alkalmából folyó évi december hó 30-án felavatási ünnepélyt rendez. Ünnepélyes hálaadó istenitisztelet délelött 9 órakor a

templomban. Tánmulatság este 7 órakor az olvasó-kör helyiségeiben, melyre beléptidj: személyjegy 1 korona 40 fillér, családjegy 4 korona. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag nyugtáztatnak. — *A csermői egyház presbyteriuma* e hó 16-án tartott gyűléséből a következő sürgőnyvel üdvözölte *Tisza Kálmánt*: „Születése 70-ik évfordulóján hálatelt szívvel fohászkodunk Istenhez, hogy hazánk, egyházunk s közelebb nagyszalontai egyházmegyénk javára Excellentiád áldásdús életét sokaig tartsa meg!“ A csermői egyház presbyteriuma nevében Vadas Gyula lelkész

— **Vörösmarty-ünnepélyek.** Két s bennünket közvetlenül érdeklő, szépen sikerült Vörösmarty-ünnepély folyt le Debrecenben f. hó 16-án. Az egyiket az *ev. ref. főgymn. önképzőkör*e tartotta d. e. 10 órakor a Kollégium dísztermében, melyet ez alkalommal a közönség és az ifjúság a tanári karral együtt egészen megtöltött. A hangulat rendkívül lelkes volt; a fiatalságnak szíve, arca égett s a belső tűz külsőleg is hatalmas tetszésnyilvánításokban mutatkozott. De a közönség is teljes meglepéssel hallgatta az ifjú szereplőket. Az ünnepet a *Fóthi dal* vezette be, melyet a *főgymn. énekkar* énekelt. Új intézmény, most hallottuk először, s gyönyörködtünk benne. Csak így tovább. Dícséret illeti érte *Mácsay Sándor* énektanárt. *Dr. Gulyás István* felügyelő tanár tartalmas és hatásos megnyitó beszéde után *Kiss Pál* VI. o. tanuló szavalta nagy lelkesedéssel Madai Gyula VII. o. alkalmi költeményét. Erre a *főgymn. zenekar* állott az emelvényre. Ez a kar *dr. Peckó Ernő* tanár felügyelete s *Mácsay Sándor* zenetanár vezetése alatt ez iskolai évben alakult, s ezuttal lépett a nyilvánosság elé első ízben. A várakozásoknak teljesen megfelelt, s a jelen voltak meglepetve hallgatták és sűrű tapsokkal honorálták sok reményre jogosító, szép szereplését. Előbb *Mendelssohn Opus VII. 4.*, azután *Vörösmarty-dalokat* adott elő a mindenben mester *Mácsay* ügyes átiratában. Ez utóbbi annyira tetszett, hogy meg is kellett ismételn. A műsor többi pontjai voltak még: *Nagy Sándor* VIII. o. t. önképzőkör elnök egységes szerkezettel szónoki formában feldolgozott s hévvel előadott emlékbeszéde, *Kovács József* (Az úri hölgyhöz), *Baróthi István* (Petike) és *Halász Imre* (A vén cigány) szavatai, melyek mind lelkes és hálás talajra találtak az ifjú hallgatóság fogékony szívében. A mókás *Baróthinak* még meg is kellett a műsört toldani egy pár apróbb humoros költemény előadásával. Bezárta az ünnepélyt a *Szózat* elénekülésével a *főgymn. énekkar*. Ez ünnepélyvel az önképzőkör ismét megmutatta, hogy nemes feladatát érti és céljának megfelel, de ki-tűnt egyúttal az is, hogy az irodalom és szépművészet karöltve vezeti az ifjúság szívét, kedélyét, lelkét a szép eszmék birodalmában. Adassék a vezetőknek minden tisztelet! — *A másik Vörösmarty-ünnepélyt az ev. ref. felsőbb leányiskola* dísztermében d. u. 3 órakor tartotta a nevezett intézet kebelében újonnan alakult *önképzőkör*. A zsenge intézmény teljesen meghódított magának mindenkit, mert oly sok szép dolgot hozott elő, hogy azok után jövője elé a legszebb reményekkel tekinthetünk. Közönség szép számmal jelent meg, noha szélesebb körben az ünnepély nem volt publicálva. Ott láttuk *gr. Degenfeld József* egyh. ker. főgondnokot, *Kiss Albert* igazgatótanács elnököt, *Lengyel Imrét* és még sok mást, főleg a nők közzül. — Az ünnepélyt az intézeti énekkar kezdte meg a *Hymnussal. Sáfrány Lajos* felügyelőtanár mondott ezután az ő megnyerő, rokonszenves modorában talpra-

esett megnyitó beszédet. *Rác Erzsike* 4. tképezdei növendék emlékbeszédét, mely a nagy költő műveinek beható ismeretével tünt ki, *Szücs Anna* 4 tk. adta elő általános tetszésre. *Nagy Erzsike* VI. o. t. meghatóan szavalta a *Szegény asszony könyvét*. Erre egy hatásos melodráma következett: *Szép Ilonka* melyet *Szücs Kamilla* V. o. t. szavalt s zongorán kísérte *Bugyi Irma* 4. tk., *Petike* előadásával *Szücs Erzsike* 3. tk. aratott elismerést, a *Madár-hangokat* pedig *Rickl Margit* 3. tk. szavalta köztetszés mellett. *Bánk-Bánt*, Erkel operáját Székely I. átiratában *Arató Amália* 4. tk. zongorázta nagy bravúrral. *Vozáry Ilona* 4. tk. társulati elnök meggondolt, ügyes bezáró beszédet tartott s végül az énekkar a *Szózattal* rekesztette be a sikerült, szép ünnepélyt.

— **Kérelem** a lelkészi fizetést kiegészítő illetményre jogosult nt. lelkész urakhoz. A nmlgu vallás-és közoktatásügyi miniszter úr leküldte a kongruás egyházak terjedelmes névsorát az illetmények véglegesen megállapított kimutatásával egyházkerületünkhöz s utalványozta azt az összeget, melyből fedezni lehet az 1900. évi dec. 31-ig esedékes illetményeket. Mivel azonban a legújabb névsorban igen sok tétel újolag változás alá esett, az elszámolásról készített s szétküldésre kéznél tartott kimutatásokat revideálnunk s részben újra kell készítenünk. E miatt arra kérem a nt. lelkész urakat, hogy egyáltalán ne méltóztassanak addig ide nyugtát beküldeni, míg az elszámolási jegyzéket és a nyugta beküldésére vonatkozó felhívást innen nem vették. Ellenkezőleg nemcsak bélyegköltségek mehetnek kárba, de a zavaró eljárás munkánkban fog hátráltatni. Megfeszített erővel s segítség igénybevételével dolgozunk fel a változott tételek adatait s úgy számítjuk, hogy Isten segedelmével az új évre kiszolgáltathatjuk a régen várt illetményeket. Debrecen, 1900. dec. 22. Rózsa Sándor pénztárnok.

— **Csokonai emlékünnap.** A debreceni főiskola Magyar Irodalmi Önképző Társulata f. hó 14-én szép számú közönség jelenlétében tartotta meg az évenként Csokonai emlékére rendezni szokott ünnepét. Az ünnepet a főiskolai énekkar nyitotta meg a „Tihanyi echóhoz“ című dal szabatos előadásával. Majd dr. Ferenc Gyula főiskolai tanár, az önképző társulat felügyelője mondott tartalmas beszédet, melyben Csokonai életének eddig néhány homályos mozzanatát világította meg s visszautasította azt az alaptalan állítást, mintha Csokonai áttért volna a r. kath. vallásra. A Szikszay-féle pályázat eredményét hirdette ki ezután Füzessy Géza th. a társulat titkára. A beérkezett négy költemény közül *Gulyás József* VIII. o. tanulóknak „Vigkedvű Mihály“ című balladája 60 korona, *Rác Lajos* joghallgatónak „Találkozás“ című balladája pedig 40 korona jutalmat nyert. Az előbbi ballada tárgya Debrecen multjából, az utóbbi a reformatió idejéből való. Majd Csernátónyi Kálmán joghallgató szavalta el *Kovács Lajos* joghallgatónak alkalmi ódáját, ezután pedig *Szücs László* th., a társulat főjegyzője adta e ő csinosan kidolgozott emlékbeszédét. Ezt követte „A Reményhez“ című Csokonai-féle dal, a cantustól előadva, majd *Forberger Béla* joghallgató humoros felolvasása, végül pedig a „Csikóbőrös kulacs“ című dalt énekelt a főiskolai énekkar.

— **Szabad lyceum Hajdú-Böszörményben.** H.-Böszörményben az évekig tartott társadalmi közönyt örvendetes lendület váltotta fel. Alakult „Tennis Társaság“, mely a nyár folyamán sok kellemes szórakozást nyújtott. „Koresolyázó társaság“, mely az előbbivel „Sport társaság“ címen egyesülve állandó jelleget nyert.

Ujabbán pedig az intelligens ifjúság a gymn. tanárkarral szövetkezve megkezdte, és egész telre szóló programmal biztosította a társadalmi élet fellendítésére és a társadalmi kérdések propagálására oly alkalmas felolvasó estéket. Az első felolvasó estély f. hó 15-én volt a gymn. tornacsarnokban a következő programmal: 1. Megnyitó beszédet mondott s majd közvetlenül ezután felolvasott: „*Olvasmányainkról*” Butyka Boldizsár tanár úr. 2. A „*Levél*” című monológot kitünő sikerrel adta elő: Kopatsek Ilona kisasszony. 3. Nehány jó ízű magyar népdalt mutatott be cimbalmon: Görög Miklós. 4. Gabányi: „*Szeretem a nőket*” c. monológot megkapó elevenséggel adta elő: Marschaló Gusztáv tanár. 5. Tudományos alapon indult, humoros fordulatokban gazdag felolvasást tartott a „*tánc*”-ról: Molnár István tanár. — A sikerült estély táncban lelte folytatását, a mely az éjféle órán túl is tartott. Ahlter Károly igazgató.

— Az előfizetési pénzek beküldésének megkönnyítése céljából mai számunkhoz postautalvány-lapot mellekeltünk.

— A „Magyar Szó” előfizetési felhívása. Felesleges dolgot művelnénk, ha a „Magyar Szó”-t tüzetesen ösmertetni akarnók a protestáns olvasó közönség előtt. A „Magyar Szó” az egyetlen fővárosi napilap, mely a veszélyeztetett protestáns érdekek védelmét vállalta s az elvállalt kötelességet lelkesen, becsületesen teljesítette. Mint a reakció minden nyílt és leplezett támadásának elszánt ellenlábását látjuk a „Magyar Szó”-t tizenegy hónap óta nap-nap után küzdeni igazainkért, s a „Magyar Szó” az egyetlen politikai újság, mely állandó rovatot nyitott a protestáns érdekek védelmére. Ha mindezekhez hozzávesszük, hogy a

„Magyar Szó” tartalmának gazdagságával, értesüléseinek frissességével, társadalmi és művészeti közléseinek élénkségével jóval kiválik a többi lapok közül, úgy csak lelkiismereti kötelességet teljesítünk, midőn a „Magyar Szó”-t a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe. Soha nagyobb szüksége nem volt a magyar protestantizmusnak olyan lapra, mint a „Magyar Szó”! A „Magyar Szó” előfizetési ára prot. lelkészeknek és tanfériaknak: Egész évre 20 korona. Fél évre 10 korona. Negyed évre 5 korona. Egy hónapra 1 korona 70 fillér.

— Fertőző betegségek ellen, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

Szerkesztői üzenet.

Lénárt I. Vettük, de a századvégi vitát nem kívánjuk felújítani s így mellőzni voltunk kénytelenek.

TARTALOM - JEGYZÉK: Karácsony. **, — Karácsony. Vince Ödön. — Tárca: Ima. Protestáns. — Közéletünk: Egyházi statisztika. Nagy István. — Megnyitó beszéd. Dr. Gulyás István. — Államosítási törekvések s tanítóink. Molnár Antal. — Irodalom. — Külföld: Katholikus biznisságátétel a protestantizmus mellett. — a. — Különfélék: — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: SASS BÉLA.

Szerkesztő-társ: Eröss Lajos.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltetnek. — pontos címre figyelni tessék.

A „NEUMANN M” cég debreczeni áruházáról.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.” cég

Hiszen évek hozza sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A különö minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.